هێرشی روسیا بەسەر یوکرێینیا.. نوری بەشیر

دەورەیەکی نوێی کێشەکانی دنیای چەند جەمسەری

هەڕەشەکانی چەند هەفتەی رابردوی روسیا بەسەر ئۆکرانیا و کۆکردنەوەی هێزێکی سەربازی ۱۵۰ هەزاری بە جۆرەها چەکی قورس و سوکەوە، بردنی ژمارەیەک کەشتی جەنگی بۆ دەریای رەش، ئامادەکردنی چەکی ئاسمانی و مەشقی سەربازی لە ناوچەکانی بێلاڕوسیا، خۆئامادەکردن لە نیمچە دورگەی کرایمیا و ئامادەکردنی لایەنگرانی لە هەرێمی دۆنباس و چەکدارکردنیان، بەدوایدا رۆژی ۲۱ فێبریوەری پۆتین یەک لایەنە سەربەخۆیی هەردوو ناوچەی دۆنیتسك و لۆگانسکی لەهەرێمی دۆنباس راگەیاند و هێزی زیاتری بۆ ناردن، ئەمە سەرەتای هێرش و جەنگێکی فراوانترە بەسەر ئۆکرانیا. بەمە پۆتین یەکەم هەنگاوی جەنگێک کە رەنگە دوور ماوە بێت، نەک تەنیا دەبێتە کوشتارگای خەڵکی ئۆکرانیا بەڵکو کۆمەڵگای مرۆڤایەتی خستۆتە دڵەڕوکێ و ترس کە بەدوایدا ناوچەی جوگرافیایی جەنگەکە گەورەتر بێت.

بەو خۆئامادەکردنەی پۆتین و پڕوپاگەندەی جەنگی ئەمریکا و هاوپەیمانانی لە جۆرێک چاوەڕوانی لە داگیرکردنی ئۆکرانیا، خەڵکی ئۆکرانیا و کۆمەڵگای مرۆڤایەتیان لەبەردەم مەترسیەکی گەورەدا داناوە کە بووە هۆی ئاوارەبوونی ژمارەیەکی زۆر لە هەرێمی دۆنباس ناوچەکانی تری ئۆکرانیا. پاش ئەوەی پۆتین چەکی کاریگەری شەڕی ئەمریکا و هاوپەیمانانی ئەوروپای بە پڕوپاگەندەی جەنگی و گەمارۆ بیست کە یەکەم؛ بەناردنی هێزێکی زۆرتر لە سەرباز و چەک و هێزی ئاسمانی بۆ وڵاتانی رۆژهەڵاتی ئەوروپا دووەم؛ دانانی گەمارۆی ئابوری و سیاسی، کە لەلایەن ئەڵمانیا و بەریتانیا و ئەمریکا دەستی پێکرد، روسیای نەترساند وەک ئەوەی بە شێوەیەک لەم گەمارۆیەی پێشتر تاقی کردۆتەوە بەڵام بەهۆی ئەوەی کە روسیا ئابوری گازی بۆ ئەوروپا لەدەستدایە، وە لەباری سیاسیەوە لە دنیادا پێشڕەوی سیاسی و سەربازی کردبوو و بازاڕی چەک فرۆشی پەیداکردووە هەروەها کاری لەناوخۆی ئۆکرانیا کردووە سورە لەسەر پێشڕەویەکانی لە هەڕەشە و هێرشی بەسەر ئۆکرانیا.

لەکاتێکدا کۆمەڵگای مرۆڤایەتی هێشتا کوشتاری بەکۆمەڵی ڤایرۆسی کۆرۆنا یەخەی بەرنەداوە، هێشتا کوشتار و برسێتی و ئاوارەیی و

هەزاری لە: یەمەن، سوریا، عێراق و ئەفغانستان لەژێر سایەی دەسەڵاتی ئەم دەوڵەتە سەرمایەدارە گەورانە بەسەریاندا سەپاوە بەردەوامە، ئەمانە هەڕەشەی جەنگێکی گەورەتر دەکەن کە دەبێ چ سیناریۆیەکی ترسناک چاوەڕوانی کۆمەڵگای ئینسانی بکات!.
ئێستا جەنگێک کە روسیا لە بەرامبەر ئۆکرانیادا بە بەهانەی شکاندنی رێکەوتنی مینسک و ئەندامەتی ناتۆ و کوشتاری خەڵکی هەرێمی دۆنباسەوە دەستی پێکردوە، کە هەموو ئەوانە پاساوێکن بۆ جەنگێک کە ئامانجی گەورەتری لە پشتەوەیە، وەستانەوەیە لە بەرامبەر ئەمریکادا.
ئەم هێرشەی ئێستای روسیا بەسەر ئۆکرانیا بەرئەنجامی هەلومەرجی دەیەیەی رابردووە. دەیەیەک کە زۆر شت لە دنیادا گۆڕاوە بە تایبەتی دەورەی کۆتایی دنیای یەک جەمسەریە (قطب)ە کە ئەمریکا رابەرایەتی دەکرد، دەیەی دەرکەوتنی چین وەک جەمسەرێکی ئابوری گەورەیە و کاریگەری هەیە، دەورەی هاتنەمەیدانی روسیا لەسەرەتادا وەک جەمسەرێکی سیاسی و دەخالەتەکانی لە زۆرێک لە وڵاتان بە تایبەت سوریادا و بەدوایی دا وەک جەمسەری ئابوری و ناردنی گاز بۆ وڵاتانی ئەوروپا. هەر لەم دەیەیەدا لەگەڵ پاشەکشەی ئەمریکادا جەمسەری رۆژئاوا و بە تایبەت وڵاتانێکی وەک ئەڵمانیا و فەرەنسا هەوڵیانداوە لەژێر سایەی ئەمریکا بێنە دەرەوە و بەڵێن ئەمەش هەین.
هەر لەو دەساڵەدا ئەمریکا مۆری شکست و پاشەکشەکانی لە عێراق، سوریا و ئەفغانستان دا تۆمار کردوە، بەرامبەرکەی ئابوری لە مەیدانی چەک و هێزی ئاسمانی و تەکنیکی پێشکەوتودا بە پێدابووە، ئەمریکا شکستی هێنا لە رێکەوتن لەگەڵ حوسیەکاندا لە یەمەن. سازشی کرد لەگەڵ کۆریای باکور، رێکەوتنی لەگەڵ تاڵیبان و هێنانەوەیان بۆ سەرسەری خەڵکی ئەفغانستان وەک هێزێکی کۆنەپەرستی دژی ئینسانی. داپۆشینی کۆمەڵگای عێراق و سوریا و یەمەن و کوردستان لە زەنگاوی هێزە میلیشیا قەومی دینیەکان، پاشەکشەو لاوازی ئەمریکا لە بەرامبەر ملهوڕیەکانی جمهوری ئیسلامی ئێراندا، هەموو ئەوانە راستی ئاوابونی خۆری ئەمریکا و کۆتاییهاتنی دنیای یەک جەمسەریە کە ئەمریکا رابەرایەتی دەکرد.
دنیای ئەمڕۆ دنیای چەند جەمسەریە کە ئەمریکاش خۆی ناتوانێت حاشای لێبکات، وە میدیاکانی دەستەڕاستی بۆرژوازیش لە کێشەی ئێستای هێرشی روسیادا تاکیدی لێدەکەنەوە، کێشەی ئێستا دەورەیەکی نوێیە لە کێشەی نێوان جەمسەرەکان کە روسیا دەستپێشکەری کردوە، دەستپێشکەری سیاسی و سەربازی و ئابوری روسیایە لە بەرامبەر ئەمریکا و هاوپەیمانانی دەوڵەت ئەو دەورەیە تەواو و ناتوانن لەسنوری ئەمە و بەرژەوەندی ئەمە نزیک ببنەوە و ئەمەش دەخالەت لە هەلومەرجی جیهان دا وەک جەمسەریکی گەورە دەکەین، ئەم هەنگاوەی

هێرش بەسەر ئۆکرانیا لەو راستایەدایە.
لە کێشەی ئێستادا وڵاتان و جەمسەرەکان، لەدەوری لایەنگری و دژایەتی ئەو دوو جەمسەرەی روسیا و ئەمریکا وەستاون، لەدرێژماوەی ئەو کێشەو جەنگەدا زیاتریش دەبینرێت. لەسەرەتای هەڕەشەکانی روسیاوە وڵاتانێکی ئەوروپا و بەتایبەت ناتۆ لەدەوری سیاسەتی ئەمریکا کۆبونەتەوە، بەجیا لەوەی بەرەی ئازادیخواز و مرۆڤدۆست دژی ئەم سیاسەت و هێرش و شەڕەیە. لەولاوە چین لەدەوری روسیا خۆی دەبینێتەوە بەوەی گەمارۆی لەسەر دوو کۆمپانیای گەورەی ئەمریکی دادەنێت کە چەک بە تایوان دەفرۆشن و بەپاساوی ئەوەی ئەو کارە لەدژی چینە!. واتە ئەم کێشە و هەڕەشەی جەنگە چوارچێوەیەکی جیهانی هەیە کە سەرەتایەکی نوێیە لە هەڕەشە و جەنگی جەمسەرەکان بەدژی کۆمەڵگای ئینسانی و وڵاتانی کەمهێز، وە لەدرێژماوەدا کێشەو شێوەی جۆراوجۆر لایەنگری جەمسەرەکان هاوسەنگی هێزی جیاواز بەخۆیەوە دەگرێت.
لە کۆتاییدا دەبێت ئەوە رۆشن بێت، کە ئەم لەشکرکێشە و جەنگە کە روسیا دەستی پێکردووە نە شەڕی خەڵکی روسیا و نە ئۆکرانیا و نە ئەوروپایە، لەگەڵ ئەوەی زیندوکردنەوەی گیانی قەومپەرستی روسی و ئۆکرانی زیاد دەکات، بەڵام جەنگەکە بەدژی سەرجەم کۆمەڵگای بەشەریە لە کرێکاران و ڕێزی ملیۆنی خەڵکی بەشمەینەتە کە بەدەست قازانجپەرستی و شەڕ و برسیەتی ئەم جەمسەرانەی سەرمایەداریەوە دەناڵێن و لە ئایندەدا شێوەی جیاواز لە کۆنترۆڵی سیاسی و ئابوری و سەربازی لە جیهاندا بەخۆوە دەگرێت و کوشتار و ماڵوێرانی زیاتر دەسەپێنێ بەسەر مرۆڤایەتیدا.
هەربۆیە دروشم و کاری ئەمە؛ کۆمۆنیستەکان و کرێکاران و ڕێزی هەزاران ملیۆنی خەڵکی ئازادیخواز بۆ ئەم دەورە نوێیەی دنیای چەند جەمسەری سەرمایەداری نایە بە جەنگێک روسیا لە ئۆکرانیا دەستی پێکردوە و نایە بە هەڕەشە و ناردنی هێزی ئەمریکا و هاوپەیمانانی بە شەڕێکی ترسناک و ماڵوێرانکەر. ئەم دەورەیە دەورەی هاتنەمەیدانی ئەمەیە و لەهەمووکات زیاتر زەرورترە کە کرێکاران و کۆمۆنیستەکان و بەرەی ئازدیخواز و کەمدەرامەت لەهەر شوێنێکی ئەم دنیایەدا هەین خۆمان رێکخراو بکەین بۆ ئەوەی دەسەڵاتی سۆشیالیستی خۆمان دامەزرێنین و مرۆڤایەتی لە جەنگ و کاولکاری و کوشتار و برسیەتی بۆرژوازی و دنیای چەند جەمسەری سەرمایەداری رزگار بکەین.

نوری بەشیر
٢٣/٢/٢٠٢٢

سەلاح ماندوو، شاعیرێکی ئاشق و ئاشقێکی ماندوو.. یاسین برایم

ماندوو کێیە؟

سەڵاح ڕەفیق بەکر ڕواندزییە، لە بنەماڵەی زێڕینگرەکانی ئەو شارەیە، لە 12/9/1942 لە ڕواندز لەدایکبووە. تا پۆلی دووەمی سەرەتایی لە ڕواندز دەخوێنێت، دواتر ماڵیان دێتە هەولێر. لە هەولێر خوێندوویەتی، لە ساڵی 1963 لە پارێزگای هەولێر (متصرفیە اربیل) دەبێتە فەرمانبەر. لە ساڵی 1971 دەگوازرێتەوە قەزای چۆمان. لە ساڵی 1975 ئاوارەی ئێران بووە و لە ساڵی 1976 ناگەڕێتەوە ژێر دەستەڵاتی ڕژێمی بەعس، ڕوو دەکاتە دەرەوەی وڵات و لە (کەنەدا) نیشتەجێ دەبێت، پەیمانگەی بزنسمانی لەو وڵاتە تەواو دەکات و زمانی ئینگلیزی باش دەزانێت(1). ئەو لە تەمەنی لاوی و هێشتا تەمەنێکی بچووکی هەبووە، دەتوانێت بوونی خۆی بسەلمێنێت. ساڵی 1961_1963 لە پەخشنامەی هەولێر() لە لایەن شارەوانی هەولێر بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە. شیعری خۆی بڵاودەکاتەوە و لەگەڵ شاعیران و نووسەرانی ڕواندز (محەمەد مەنگوری و یوسف دەرگەڵەیی و سامی ڕواندزی)، وەکو شاعیر دەناسرێت بە قەڵەمەکانیان خزمەتی بواری ئەدەبی و ڕۆشنبیری دەکەن. بەڵام سەڵاحی ماندوو، هەر زوو تێکەڵ بە کاری سیاسەت دەبێت و دەچێتە نێو شۆڕش و خۆی و خێزانەکەی ژیانی ئاوارەی و دەربەدەری هەڵدەبژێرن و ئامادە نابن بگەڕێنەوە. بۆیە لەو کاروانە ئەدەبییە، دادەبڕێت تا ڕووخانی ڕژێمی سەدام، دەگەڕێتەوە هەولێر و بە نیشتیمان شاد دەبێتەوە، جارێکی دیکە خۆی و شیعرەکانی دێتەوە نێو کۆڕی ئەدەب. ئەگەرچی شیعری زۆرە، بەڵام تا ئێستاکەش، شیعرەکانی خۆی چاپ نەکردوون و لەم ماوەیە خەریکبوو، گوڵبژێرێك لە شیعرەکانی خۆی پێشکەش بە خوێنەرانی بکات. شیعرەکانی زیاتر لەسەر ئەشق و خۆشەویستی و نیشتمان و کورد و سروشتە. لە ڕۆژی 16/5/2012 لە سەنتەری ڕۆشنبیری ڕواندز، ئێوارە کۆڕێکی شیعر خوێندنەوەی بە ناوی (شیعرە ونبووەکانی ڕواندز) پێشکەش کرد. تێیدا باس لە ئەزموونی شیعری خۆی کرد. ئەو نزیکەی 36 ساڵ زیاتر لە وڵاتی کەنەدا دەژێت. بابی ئەو شەش ژنی هێناوە و تەنها ئەو کوڕەی هەبووە، دوو کچی هەبوو. خۆشی

چوار کچی هەیە. خێزانەکەی یەکێك بوو لە بنەماڵە زێڕینگرەکانی ڕواندز بە ناوی (مامۆستا ساجیدە ڕواندزی (14/3/2020_1947) خزمەتێکی زۆری بواری پەروەردەی کردووە، بەتایبەتی لە شاری هەولێر، بەهۆی نەخۆشیەوە کۆچی دوایکردووە و ئەو کۆچەی شاعیری زیاتر ماندوو کردووە. ئەگەر سەیری ئەو بڵاوکراوەیە بکەین، ئەو ژمارانەی بڵاوکراونەتەوە و نزیکەی 14 ژمارەش تێدانییە، پێدەچێت لەو ژمارانەش شیعری تێدابێت، ئێمە دەستمان نەکەوتووە، ئەوە شاعیر خۆی دەیزانێت. لەو 62 ژمارەیە، کە لەم دووایە دووبارە چاپکراونەتەوە(*). حەوت شیعری شاعیر بەرچاو دەکەون بە ناوی (نامەوێ بمرم، جەژنی بەهار، ئەی شەو، جوانی ژنێك، دایە گیان، نامە و سڵاو، یاری ژێرخاك). بەدەر لە شیعری دایە گیان ئەوانی دیکە، لەسەر ئەشق و دڵداری و حەزی هەرزەکارانەی شاعیرە، واتە قۆناغی هەرزەکاری شاعیر و دەسپێکی شیعری ئەوە، لەو تەمەنەش، مرۆڤ دەکەوێتە نێو داوی ئەشق و خۆشەویستی ڕەگەزی بەرانبەر. ئەمەش ڕەنگی داوەتەوە لە نێو شیعرەکان. تەنانەت ناوی یاری (پەیمان) دوو جار و (یاسەمین) ناوێك، لەنێو دێڕی شیعرەکان دەبیندرێت. ئەمەش ئەوەمان بۆدەردەخات بۆ یاری خۆی نووسیوە. لە یەکەم شیعری (نامەوێ بمرم)، حەزدەکات بە دیداری بگات و هێشتا خونچەیە و خەریکە بە ژیان پێدەکەنێت. خۆی دەڵێت: (نامەوێ بمرم تازە من لاووم)، ئەو خەون بە گەیشتن و ژوان یار دەبینێ، بەڵام دەبینێت هەموو یاران دڵشادن و ئەویش لە نێو خەم و خەفەت و بێوەفایی یار دا دەژیت. جارێکی تر لە شیعری (جەژنی بەهار) هەمان ئەو هیوایەی هەیە، بەڵام ئیدی نە خۆشی بەهار و نەگەیشتنی یار، چ هیوایێکی پێ نابەخشێت: (ئەی کوا گوڵی من بۆچی نایبینم؟/ منیش تا جارێك دڵی بستێنم !!!). لە شیعری (شەو) جوانیێکی تر لەم شیعرە دەبینی. پێنچ کۆپلەیە و لەسەر شێوەی پێنجخشتەکیی، تێدا هەست و سۆزی خۆی دەردەبڕێت:

شەوگار کورت بەوە، هێزم نەماوە
ئاو لە گلێنەی چاووم بـــــــــــڕاوە
وەك کەوان داری بەژنم چەماوە
بارخانەی دڵا ســـــەرپاك ڕوخاوە
بۆچی کورت نابێ، شەوی دڵداران ؟!

ئەوەهەنــدە ڕەشــبین و بێهیــوا، هەســت و ســۆز و تەمەنــی لاوی خۆی، سپاردووە، بە پیری و چەمانەوە و داڕووخانی دەڕوونی و نەمانی ئەشکی چاو و هێز و شیان. لە کۆپلەیەکی تر، تێیدا نزا لە خوای گەورە دەکات، خێری هیوای لێهەڵێت و نەمامێکی تازە بچێنێت و ژیانێکی نوێ دروستبکات.(ئەمەوێ خێری جوانی ببینم ! / نەمامی ژینی تازە بچینم !)

ئەم شاعیرە، ئاشقە، ئاشقێکی ماندووە، ئازاردەکێشێت، خەم دەخوات، خەوی نییە، تەنیایە، ڕەشپۆش و داماوە، فەرهادانە تێدەکۆشێت، بە دوای شیرینە یار. ئەو دەیەوێت پەیمان وەربگرێت، بە ئەشقی بگات، ماڵێك بۆ ئەم ئەڤیندارییە ساز بکات. لە نێو دێڕەکان، پاڕانەوە و کڕووزانەوەی زۆری تێدایە، بەردەوام لە خەمی یاردایە و خەمی یاریش، ئازاری دەروونی پێدەبەخشێت و وەکوو گەنجێکی تازە پێگەیشتوو، تێنووە بە گەیشتنی کانیاوی ئەوین. بۆیە شیعرەکانی، بارانی خۆشەویستی و سۆز و پاکی و وەفا، بە سەر ئەو کێڵگە ئەوینە دەبارێنێت. ئەو لەو ئەشقە، کۆڵ نادات و ماندوو نابێت، ڕەنگە هەرئەمەش وایکردبێت ئەم نازناوەی کربێتە نازناوی هەڵبەستەکانی و پێی بناسرێت. ئەم شیعرانە، وشەی جوان و ناسکن، بە کوردییەکی پاك و ڕەوان پێشکێش کراون. بۆ تەمەنێکی ئەوکاتە کە شیعرەکەی تێدا بڵاوکراونەتەوە، کارێکی باش بووە، شاعیر توانیوویەتی بوونی خۆی بسەلمێنێ و پەرە بە توانا و بەهرەکانی خۆی بدات. هەست بە کەموکورتی دەکەین لە ڕووی بڕگە و کێش و سەروا و بوونی وشە و بەکارهێنانی ئاخاوتنی ڕۆژانە و وشەی دووبارە. ڕەنگە لە شیعری دایە گیان، لە ڕووی نووسینەوە لە ئەوانی دیکە کەمێك جیاوازتر بێت. ئەم هەوڵدانە و بەردەوامبوونە، ئەوە دەردەخات، شاعیر خۆی ماندوو کردووە و ویستوویەتی جیاوازتر دەربکەوێت، و خەیاڵی بەرفرەتر بکات و وێنەی شیعری دروست بکات:

بە بەرگی رەشم زۆر بە داماوی
وا لەسەر گوررت وەستاوم یارە
بۆ لەژێر خاکا تۆ پەشێو ماوی
کەچی ناحەزت لە من…دیارە !
یان: سەیر کوی ی ئەکەی ئەلی ی هەتاوە
نەختێ بۆنی کەی سەرتاپ گوڵاوە

ئەگەر ئەو ماوە زۆرە شاعیر بەردەوام بوایە و ڕەنگە ئاسۆیەکی گەشی هەبوایە, شاعیر تا نهێش، شیعر دەهێنێتەوە. بەڵام لە ڕووی ڕووخسار و ناوەڕۆکەوە، هەنگاوی باشی نەناوە. ئەگەر بەراوردی بکەین بەو زەمەنەی کە شاعیر، شیعر دەنووسێت. شیعرەکانی وەکوو جاران پڕن لە خۆشەویستی و پەیڤی ڕۆمانسی و ئەوینی یار و شەهوەت و جوانی و پاکی و خەمی نیشتیمان و شار. ئەو تا لە نیشتمان دەبێت، خەمی یار و ئەوین دەخوات، کە وڵاتیش جێدێڵێت و سەری ڕەشی لە تاراوگە سپی دەکات، ئەمجارە خەمی نیشتیمان، دەبێتە کیژۆڵەیەکی ئاشق و دەڵێتەوە باوەشی شاعیر. شاعیرێك ماندوو بە ئەشق و نیشتمان، شاعیرێك، ئاشق بە شیعر و ئەوینی یار.

ناموەێ بمرم (2)

کوانێ بەڵێنی بەرزی ژیانت
بۆچی نابینم خەندەی جارانت؟
گیانەکەم قژخاو، تۆ بۆ گۆڕاوی
بۆ لەسەر بەڵێن توخوا نەماوی؟
گەر یارم نەبی چیم لە ژیانە
بۆچی بمکوژێ مەی و مەیخانە
ناموەێ بمرم تازە من لاووم
دووبارە گیانە دڵ پەشۆکاوم
تۆ چرای شەوی تاریکی زەنگی
تۆ بۆ دڵەکەم هەردەمێ دەنگی
گوناهم نیە گەر لێم ئەپرسی
تۆ لە دڵداری بۆچی ئەترسی؟
یاران ببینە چەند بەختیارن
وەکو گوڵ گەشن بەبێ ئازارن
ئەتۆش لەگەڵ من هەردەم زویری
کەسەیرت ئەکەم بەخەم داگیری !
وا بۆمن دەرکەوت کەیاری من نی
گەر یارم نەبی توخوا ئەتو چی !!؟

جەژنی بەهار(3)

یاران مژدە بێ مژدەی بەرزی دڵا
ئەمرۆکە من دیم پێ ئەکەنی دڵا !
زانیم بەهارە دل دەنگی کەم بو !
زەردی لێوەکەم بەخەندەی گوڵ چو
زەوی وەکو بوك خۆی رازاندبووە
.... ئەم دێرە لە ڕۆژنامەکە لە بیرکراوە و نەنوسراوە.
شەبەقی ئەدا دورشمی بەهار
سڵاووت لێ بێ ئەی بەهار سەدجار
لێم گەررێ نەختێ بۆنی گوڵت کەم
گیانە ئەمجارەش سەیری چۆت کەم
بینم یاران دڵ خۆشو شادن
بەموژدەی بەرزت گشتی ئازادن
داخەکەی زستان نەما لە دڵیان
گشت پێکەنین پەکەی گولیان
ئەی کوا گوڵی من بۆچی نایبینم ؟

منیش تا جارێك دڵی بستێنم !!!

ئەی شەو..! (4)

شەوگار کورت بەوە، هێزم نەماوە
ئاو لە گلێنەی چاووم براوە
وەك كەوان داری بەژنم چەماوە
بارخانەی دڵا سەرپاك ڕوخاوە
بۆچی کورت نابێ، شەوی دڵداران ؟!

ئەزانی چەندە، داخت لە دڵم ،
گوێ بگرە ئاهو ناڵەم بۆ گوڵم ،
شەو پاسەوانی خنچەی سەر چڵم ،
رۆژ تا ئێوارە لە ژین لاملم ،
دەستم دامێنت لانەی بیماران !

کەوتومە دەرگات ئەزیەتم ئەدەی
خۆشی و گۆشادیم ناهێلی ئەی بەی
پایەی ژیانم تێك ئەدەی ئەی خەی
جاری لە پەنات ، من نەم گۆت ئۆخەی !
پەنام بۆ تۆیە ، کۆستی هەژاران !

ئەی خوای گۆشادی ، داد بۆ تۆ دینم ،
پەردەی شەوگاری تاریك ئەدرینم ،
ئەمەوێ خۆری جوانی ببینم !
نەمامی ژینی تازە بچینم !
بەخوێنی چاوی لات و غەمباران !!

ئەگەرچی دوور بم لە خەندەی یارم ،
بێ چاو داهێنان ، هەڵ دەگرم بارم ،
ئەژیم لە یاد و کردەوەی پارم
ئەمەیە رێگای دڵسۆز ، بیمارم

بەکوێری چاوی، ناحەز، بەدکاران !

جوانی ژنێك (5)

بەراستی هێشم لە لا نەماوە
بۆ ئەم جوانەی باڵا لاولاوە
ناتوانێ پێ نووس بی نووسیتەوە
زوبان لال ئەبی بی گیریتەوە !
سەیر کوی ی ئەکەی ئەلی ی هەتاوە
نەختێ بۆنی کەی سەرتاپ گوڵاوە
ووشەو ووتەکەی ئەلی ی شەکراوە
لیوو ئەبرۆکەی نەخش کراوە
چاوەکەی مانگە خەرمانەی داوە
برژانگی رەشی دەورەیان داوە
هیچ کەش نەیبینی تیری ئەم چاوە
جاری بیبینی هەردەم کوژراوە

ویستم پێ ی بڵێم خودای دڵداران
بلیسەی ئیشی دڵەی بیماران
وێنە بەرزەکەی گشت کاتی ژیان
ئەی ئەم شەماڵەی لە بەری بەیان
فریشتەی جوانی تاریکە شەوان
جوانترین نیگار تۆی لە ئاوواتان
پەری بەهەشتی ئەفری لە ئاسمان
ئەبەی و ئەرێی ئەدزی دڵمان
چۆن بێ دڵ بژیم گیانەکەم پەیمان
وازبینە لە دڵ دڵی بێ زوبان …

دایەگیان (6)

چەند بەداخەوە سەیرم ئەکردی
کاتی ئەتوم دی بەم نەخۆشیە
بۆ یەزدان دایە نامەم ئەبردی
کەچی نامەکەم دوور لە خۆشیە !

ڕێلەکەت هەست و دڵی بەخوینە
دایە ، دایەگیان....
نامەکەت بەڕاست دایە زێرینە
مەلبەندی ژیان....

چی بە تۆ ئەکا چەن پزیشکو دەرمان
چەکاتی سودی بۆتۆیە دایە!
وا کۆبونەوە هەر وەکو خەرمان
ژەهراوی گشتی لەبیرم مایە

رێلەکەت هەست وبیری بەتینە
دایە ، دایەگیان....
شەبەقی نامەت بەراست زێرینە
مەلبەندی ژیان...

ئێستاش ئەتبینم هەناسە تەنگی
بۆ هێزو داماوو....؟
بۆخۆشی دایە لەبەرچی جەنگی ؟!!!
دایکی بەند کراو...

رێلەکەت هەست و یادی بەخوینە
دایە ، دایەگیان....
نامەکەت بەراست دایە زێرینە
بنچینەی ژیان...

لێم گەرێ نەختێ من بدووینم
تۆ دڵ بەدەردەوە دایە نەخۆشی
سرودێك لە سەر گیانت بخوینم

رۆلەکەت لەسەر بەمینی ژینە (رەنگە ئەو بەمینی، زەمینی بێت ، رەنگە هەڵەی چاپ بێ!)
دایە ، دایەگیان....
شەبەقی نامەت بەراستی زێرینە
رون کەروەی ژیان....

نامە و سڵاو (7)

سڵاو لە کانگای دەرونی بەکۆڵا
سڵاو لە شاخا لە تەلان و چۆل
لە فرمێسکی چاو لە داخو نالین
لە هەست و بیرم تاکو لە ئاین !
لە خۆروشەماڵا گیانە لە نزار
لە گوری دڵم لە سەرپەلکی دار
لەدەنگی بلوێر لە ئاوازی کەمان
لەسەر خوناوا لە گوری خەمان
بەمانە هەمووی بۆت دێ سلاوم
دەمێکە (پەیمان) بۆتۆ داماوم !
هەردەم ئەنالم کەی من پێت ئەگەم ؟
یارە پێم بلێ پرسیارێ ئەکەم ؟!
توخوا وەك جاران لەسەر بەلێنی ؟
کاتێ بەتوم وت : بەلێن شکێنی !
ووتت : یارەکەم تاکو من ماووم
ئەبێ نیگاربی وێنەت لە چاووم
بەختیار ئەبین ئەی(ماندو) لە ژین
ئێمە نابینین لە ژیانا قین !!!
کەچی ئێستاکەش دڵ پەست و مەلول
بۆ تۆ کەوتومە نێو زیندانی قوڵا
کزرریش هات و رەنگ زەرد و خەمبار
هەناسە سوار و مایەوە بیمار
هەموو تاو جارێ خەندەت ببینم
بەلکو پێم نەکرێ دلت بسێنم
رزگاریم ئەبی لەم ژینە سەختە
سەیرە دڵەکەم گەلێ بێ بەختە

لە پۆلی کچان روی بۆ لای تۆ کرد
ئەتۆش بەجارێ هێزی دڵمت برد
تاکو وەت لێ کرد بتەکینی خوین
خەمت بۆ ئەنارد شەوان چین بەچین
لات وا بێ دڵی یارت ناسینە
وا ئازارت دام قژ زەرد لە ژینە
ئێستاش بەنامە کۆتایی دینم
بۆ تۆم نوسیوە گیانە بەخوینم

یاری ژێرخاك (8)

فریشتەم شەووم ، ئەی خوای جوانیم !
ئاوێنەی ڕاستی، تاکە یارەکەم
پەردەی دڵ دروین ، هەستی بەیانم
شاڵاوی خۆشی، گوڵی پارەکەم

ئەڵێن کۆچت کرد ، گیانە (یاسەمین)
چرای هیواکەت زوو کوژایەوە
بەراست نەماوی ئەی هێوینی خوین؟!!
برینم دیسان بۆت برژایەوە

ئەی کوا چاوەکەی نەخشاویت بەتیر.
بۆچی نابینم لە لات … نەماوە؟
قژە خاوەکەی ، پێی ئەشێوا بیر
بۆ کەل کەل نیە وا تێ کەڵاوە ؟!!

کوا وەکو جاران ووشەی نیانت
تۆ لە یادت چو هەلپەررکێ ی زێرین ؟!
بۆ زوو درراندت نامەی ژیانت ؟
یاری کۆچ کردوم ، ئەی دوژمنی ژین!

بەبەرگی رەشم زۆر بە داماوی

وا لەسەر گۆڕت وەستاوم یارە
بۆ لەژێر خاکا تۆ پەشێو ماوی
کەچی ناحەزت لە من…دیارە !

هەلسەوە توخوا وا دەستم هینا
هەر وەکو جاران بە بەختیاری !
بەڵام دەستەکەم سەرتاب بە خوینا
خو نییە کە تۆ بۆچ لە کۆلم باری ؟

لێم گەری سەیری نەختێ گورری کەم
پرر دەم بۆی بلێم ئاوازی خەمگین !
سەیری بزەکەو رەنگی بۆری کەم !
جا لێم تاریك بێ نەبینم زەمین

بەڵکو لە ژێر خاك بەیەکتر ئەگەین
وەکو رابردو و بەبەزم و شادی
پێکران پەیامان بۆ یەزدان ئەبەین
خۆزیا وەها با چەند خۆش بۆ یادی!

بەڵام بێ سودە گرین و شینم
تۆ لە تاریکی زیندانی یەزدان
منیش کەساس و داماو لە ژینم
بویمە خۆراکی دوررندەو دەردان

یادت لە خوێنم ئەجولێتەوە
بە هەمو کاتا بەشەوی تاریم
ناوی ئازیزت ئەهونێتەوە
لە رۆژی رەشم ، لە رۆژی ناچاریم !!!(***)

سەرچاوە و پەڕاوێز:

1. ژیاننامەی شاعیر لە لایەن خودی شاعیر و بەختیار عیزەت سلێمان بەگ، زاوای شاعیر لە ڕێگەی فەیسبووك، هاوینی 2020 وەرگیراوە.

▪ هەولێر(1961-1963) پەخشنامەییکی هەفتەییە بەزمانی کوردی و عەرەبی شارەوانی هەولێر دەری دەکا. ئامادەکار: تاریق جامباز، 2019 ، هەولێر.
** وەك لە کۆتایی کتێبەکە هاتووە: ئەم پەخشنامەیە (76) ژمارەی لێدەرچووە، بەڵام (62) ژمارەی دۆزراوەتەوە(14) ژمارەی لەم کتێبەدا نییە. ئەمانیش ژمارە (48، 51، 52، 54، 56، 59، 60، 62، 65، 69، 71، 73، 74، 75).

1. ژمارە (29)، ساڵی یەکەم، سێشەممە 20/3 /1962، ل 3.
2. ژمارە (30)، ساڵی یەکەم، شەممە 31/3/1962، ل 3.
3. ژمارە (34)، چوارشەمە/ 2ئایاری 1962، ل 2.
4. ژمارە(41)، سێشەممە، 3ی تەمووز 1962، ل2 .
5. ژمارە(43)، 21 ی تەمووز 1962، ل3.
6. ژمارە (47)، 28ی ئابی 1962، ل3.
7. ژمارە (57)، چوارشەممە/ 7ی تشرینی دووەمی 1962، ل3.

(***) شیعرەکان بەڕێنووسی ئەوکات نووسراون و دەسکاری نەکراون.

لە دەفتەری بیرەوەریی ڕۆژانەوە -40- ستیڤان شەمزینی

فلاشباک

بەشی چل

رقم لە قەرەباڵغییە، رێگە بدەن تەنها بم و لەگەڵ وەسوەسەکانی خۆما بژیم، ئەو وەسوەسانەی مێشکیان خواردوم. رقم لە ژیان نییە، بەڵام مەرگیش نابوغزێنم، هێندە لە هاوڕێیان سڵ لە بۆچوونە پووچگەراکانم ئەکەنەوە، بەڵام بۆ راگرتنی دڵی هیچ کەس دەستکاریی

سروشت و روانینی خۆم ناکەم. ئێستا دەن رەخنەم لێ ئەگرن و ئەڵێن بە هەموو هێزت داکۆکیت لە کۆمۆنیزم و حزبی کۆمۆنیست ئەکرد، ئێستاش کەوتوویتە رەخنە و ئاستەکیش لە دژایەتی، جا ئەوە کەی نەنگییە بۆ من؟. بەڵکو نیشانەی ئەوەیە هێشتا زیندووم، مرۆق بە ئەوە نەهاتووە وەک مانگا بلوەڕێ، مرۆقی زیندوو ئەو کائینەیە گومان ئەکات و یاخی ئەبێت. هەڵە ئەکات بەڵام کۆڵ نادا، هیچ شتێک هەقیقەت نییە، وەک زاناکانی فیزیا ئەڵێن هەموو ماددەیەک لە دۆخی ئاساییدا هاوبەرگەیە. واتە تێکەڵەیەکە لە پۆزەتیق و نەگەتیق. خەتەرترین جۆری ئینسان ئەوانە بە ناوی هەقیقەتەوە قسە ئەکەن.

هۆشیاریی ترسناکە، چوونکە واتلێدەکات شێخی بە هەقیقەتە وەهمییەکان بکەیت. فەرموو کابرایەکی مانگاپەرست لە هیندستان تێبگەیەنە، کە مانگاکەی ئەو نەک خودا نییە، بەڵکو خولەی قەساب رۆژی سەد دانە لەو مانگایانە سەرئەبڕێ و “عەباس ئەبوشوارب”یش بە کەباب و تکە دەرخواردمان ئەدا. بە پێی میتۆلۆجییە ئایینییەکانیش یەکەمین تاوانی مرۆق خواردنی سێوی مەعریفەی بەهەشت بوو، چوونکە لەگەڵ بە ئاگاهاتنەوەیدا بە ژیانی سەر زەوی سزادرا، کەوابوو هۆشیاریی و ئاگایی بەڵا گەورەکەی مرۆقن. خوداکان و پیاوانی ئاین، هێندەی هەموو شت لە مرۆقی هۆشیار ئەترسن. ئەوانەی خۆیان بە نوێنەری هەقیقەت ئەزانن هەمیشە سڵ لە کەسانی وەک “سپینۆزا” ئەکەنەوە. لگاوچییەکانی لگاوخانەی سیاسەت هەمیشە لە تاکی هۆشیار ئەترسن. ئەوەی پرسیار و گوومان نەکات، پێی خۆش بێ یان نا، بەشێکە لە مەگەل. ئەو مەگەلەی “س□□ن ت□ز□” لە پەڕاوی “شەڕ”دا بەر لە چەندین سەدە، بە پێویستی ئەزانن شوانێکیان هەبێ و بەدڵی خۆی لێیا نخوڕێ!.

کاری من، خوێندنەوەیە بۆ کەشفی دنیا، لە رێگەی ئەو گوومان و پرسیارانەی لە کتێبەکانەوە سەرمایەگوزاری لەسەر ئەکەم. لەو رۆژانەش بە هاوڕێیەکم نووسیبوو “بەو چاوە ماندووانەمەوە نیهلیزمی ژیان ئەبینم، بە کاسە سەرێکی پڕ ئازارەوە جیهان بەو پووچییە هەڵدەسەنگێنم، من بە ئەوە خوڵقاوم گوومان بخەمە سەر هەموو پیرۆزییەک، هاتووم بۆ ئەوەی چیلکە رادەم لە شارە زەردەواڵەی کەنەستی گشتی”. ئەمڕۆ لە کاتی گەڕان بەناو کتێبەکانما، پارچەیەک نووسینی خۆم دۆزییەوە کە پێموایە دوو ساڵێکە نووسیوومە بۆ یار، لە نامەیەکیشدا بۆم ناردبوو، ئەگەرچی لە حاڵەتی تووڕەییدا یادگارەکانی نێوانمانم لەناوبرد، بەڵام هێنووکە دووبارە لە کۆکردنەوەیاندام، لێرە ئەینووسمەوە بۆ ئەوەی لە فەوتان رزگار بێ.

“من رقم لە گەشبینییە، رووبەری تاریکیی زیاتر لە رووناکییە دەستکردەکان دەبینم، بەڵام شتێک لای من کە مانایەکی دابێت بە

ژیانم، وجودی تۆیە. ئەوە لە هەموو سەرمایەیەکی دیکە بۆ من گرنگترە. عەشق هیچ یاسا و ڕێسایەکی نییە، بە پێچەوانەوە عەشق شکێنەری یاسا و ڕێساکانە. عەشق بناغەیەکی ئەقڵانی نییە، خۆ هەر کات ئەقڵانییەت هاتە ناو پرۆسەکەوە ئیدی دوا بزمار بدە لە تابووتی عەشقەکەت. باوەڕێکی ئەزموونکراو هەیە کە دەڵێ یەکەم عەشق و یەکەم مەعشوق بۆ هەمیشە دەمێنێتەوە. کەوایە تۆ بۆ هەمیشە دەمێنیتەوە. من لە دەرەوەی تۆ بایەخ بە شتێکی تر نادەم، هەرچەندە سەروکاریم لەگەڵ خوێندنەوە و سیاسەت، کاتی منیان بۆ فیڕۆداوە کە هەقوایە تەرخانی بکەم بۆ تۆ. لەگەڵ ئەوەشدا خۆشم دەوێی بۆ ئەبەد تەنانەت لە نێوان عەشقی تۆ و مەرگی خۆمدا، ڕێگەی سێهەم شک نابەم، بۆیە لە دوای عەشقی تۆ، مردن بۆ من شەربەتە و خەڵاتێکی شاهانەیە".

ئێستا واز لە ئەشقبازیی ئەهێنم، ئەگەڕێمەوە ناو دنیای مامۆستا هەمیشەییەکەم، ئەویش جیهانی فریدریک نیتشەیە. خۆم سەرقاڵ ئەکەم بە خوێندنەوەی کتێبێکی بە ناوی "ما وراء الخير والشر". هەفتەی پێشتریش کتێبی "ژینەلۆژیای ڕەوشت"ەکەیم خوێندەوە. بێ ئەوەی فێری گوومان و یاخیبوون بیت، فەرموو وەرە لە ڕۆحی شێتانەی "نیتشە" تێبگە، ئەو شکێنەری بتەکانە، مامۆستای راسان و خەباتکردنە دژی "مەیموونەکەی ناخمان". هەر بۆیە لە ستایشی ئەودا ئێستا ئەم دێڕانە ئەنووسم:

سڵاو مامۆستا نیتشە

دوو شتت وەک وانەی هەموو ژیانم فێرکردم:

یەکەم: لوتبەرز بم لە ئاست گێلەر و جاهیلەکاندا

دووەم: شانازیی بە ڕۆحی سەرکەشی خۆمەوە بکەم

سوپاس بۆ تۆ مامۆستا نیتشە

2001-9-6

تێبینی: ئەم بەشە لە لاپەڕەی 138-142 کتێبی "فلاشباک"چاپ و بڵاوکراوەتەوە. کتێبەکەش لە سەرەتای ساڵی ٢٠١٧ چاپ بووە.

شار چۆل، شەقام چۆل.. و: نەژاد عزیز سورمێ

سترانە غەمگینەکەی ئەفغانستان

شار چۆل .. شەقام چۆل
کۆڵان چۆل .. ماڵ چۆل
پیاڵە بەتاڵ .. خوان بەتاڵ ..
بادە و پەیمانە بەتاڵ
دۆستی هوزاران دەستە دەستە
کۆچیان کرد .

باخ چۆل .. باخچە چۆل
لق و چڵ ڕووت
هێللانە چۆل .

وای لە دونیایێك
دۆست لە دۆستی دەترسێ
خونچەی تینوو
لە گوڵزار
عاشق لە دیدار دەترسێ
پەنجەی ژەنیار
لە ژێ
شاسوار
لە ڕێی تەختان و هەموار دەترسێ
ئەم پزیشکەیش
لە بینینی نەخۆشان دەترسێ .

(ساز)ـەکان بشکێنن ،
ئێشی شاعیرانە
سنووری تێپەڕاندن
ساڵانی چاوەڕوانی
بۆ من و تۆ
خراپ تێپەڕین
ئاشنا بوو بە نەناس
تا وتم (بەڵێ) بوو بە‌ بەڵا

گریام ، ناڵیم
لە ئەڵقەڕێزی دەرگایانم دا
بەرد بەردی کۆڵیتی وێرانم
بە سەرم دادا
ئاو ئاوی نەبزواند
نوستووی لە خەو هەڵنەستاند .

کانی وشك بوون
دەریا لە ماندوویەتییان (بژ)ی پێوە هات
ئاسمان ئەفسانەی ئێمەی
بەهەند نەگرت ..

پیاڵە جۆش و خرۆشیان نییە
عەشق باوەشی نییە
بۆ من .. بۆ ناڵەم
هیچ کەسێ گوێچکەی نییە .

سەیرە کاروان ڕۆیشت و
دیسان هاتەوە
سەیرە دیسان
دڵبەرانی بە عیشوە
ساز و ئاهەنگ و خۆشخوان هاتنەوە
تا گوڵی پەرش و بڵاوی
مەعشوقی بە سۆز بێ
تاکو دیسان
ڕوو لە دەرگای (حافز)
گوڵ بڵاو و
مەی لە پیاڵە بکەینەوە .

ئاماژە :
(*) ئەم سترانە شیعری شاعیر و ئاوازدانەری ئەفغانی ناسراو (ئەمیر جان سەبوور)یە کە لە شاری هورات لە دایك بووە .
لەم چەند ساڵەی دواییدا بەناو و بانگترین سترانی ئەفغانستان بووە و بە دەیان هونەرمەند چڕیویانە کە بەشێك لە کارەساتە یەك بە دوای یەکەکانیان دەردەبڕێ …
تەنانەت ئاوازی گۆرانییەکە گەیشتووەتە دەرەوەی ئەفغانستانیش .

(**) لە ماڵپەڕی (گنجینەی بهترین اشعار)ـەوە کراوە بە کوردی

جێی باسە گۆرانییەکە دوو بڕگەی دوایی تێدا نییە .

بڕوانە:
http://jeyhoon20.blogfa.com/post/2282

هێنراوێک لەبارەی کوردەوە.. وەرگێڕان و ئامادەکردن: عیسا بۆتانی

سیمبولی بەرخۆدانی ئۆکرانیایێ…

(ڤاسیل سیمۆنینکۆ)ی هەڵبەستوانی ناوداری ئۆکرانی لە سێپتەمبەری ساڵی 1963 لە یادداشتەکانی خۆیدا وەهای نووسیوە:
رردامەزراوە رۆژنامەوانییەکان توندئاژۆ و بێ کەڵکتر بوون، سۆڤیەت زیانی بە هەڵبەستەکانم گەیاند و هەر یەکێك بە هەوەستی خۆی هەرچی ویستی کردی و، چەندین چامە شیعرییەکانمیان لەناو برد؛؛.

دسەڵاتی سۆڤیەت ویستی کاریگەرترین دەنگ لە نەوەی شەستەکان لەنێو ژمارەیەك لە نووسەر و شاعیرانی گەنج ئەوانەی خۆیان بە بەرپرس دەزانی لەوەی چاند و کەلتووری ئۆکرانیای سۆڤیەتی بژێننەوە بێدەنگ بکا، بۆیە زۆربەی شیعرەکانی ڤاسیل سیمۆنینکۆ لەمیانی تەمەنی کورتی ئەودا ڕێگای بڵاوکردنەوەی پێ نەدرا. کۆمەڵە شیعرێکی بەناوی (بێدەنگی و بروسك) لە ساڵی (1962)دا بڵاو بوویەوە و لەلایەن سانسۆرەوە بە بەردەوام بەرهەمەکانی دەشێوێندرا و زۆرێك لە چەمك و گوزارشتە سەرەکییەکان دەسڕدرانەوە و ناونیشانەکانیان دەگۆڕدران؛ بەشێوەیەك کە شیعرەکان لە واتاکانییان بەتاڵ دەکرانەوە. بەم هۆیەوە ڤاسیل سیمۆنینکۆ لەهەمبەر ئەو ستەمەی گۆڤارە سۆڤیەتییەکان و رژێمی ئەوسای دەوڵەتی سۆڤیەتی لە شیعرەکانیان دەکرد ناڕەزایی توندی دەنواند، تاکو ئەو ئاستەی شیعری (بۆ برای کوردم) ڕێگای پێ نەدرا و لە دەرەوەی یەکێتی سۆڤیەت بڵاو بوویەوە.
شیعری بۆ برای کوردم یەك لەو هەڵبەستانە بوو کە سیمۆنینکۆ لە ئاداری ساڵی 1963دا بۆ شۆڕشی گەلی کوردستان نووسی لەسەردەمی

شۆڕشی مەزنی ئەیلوول بە رابەرایەتی مەلا مستەفای بارزانی دژ بە زوڵم و ستەمکاریی رژێمی ئەوسای عێراق، ئەوەی وایکرد سیمۆنینکۆ وەکو شاعیرێك ئەو هەنراوەیە بۆ شۆڕشی کوردستان بنووسێ پاڵپشتی سەڤیەت بو لە رژێمی ئەوسای عێراق دژ بە گەلی کورد، ڤاسیل سیمۆنینکۆی شاعیر لەرۆدا دەڵێ کە شۆڤینیزمی سەڤیەتی دوژمنی هەرە سەرسەختی کورد و ئۆکرانییەکانە و بۆیە شیعرەکەشی بووە قارەمانێکی نەتەوەیی و لەنێوان نەوەکانی ساڵانی شەستەکان و حەفتاکاندا وەکو قسەکەری ئۆپۆزسیۆنی ئۆکرانی و یەکێک لە گرنگترین کەسایەتی ئەدەبیی ئۆکرانی ناسرا. ڤاسیل لەمیانی ئەو شیعرەیدا هاوڕێیەکی کوردی دەدوێنێت کە وڵاتەکەی لەلایەن ستەمکار و خوێنمژانەوە داگیر کراوە، ئەو تیشك دەخاتە سەر ئەوەی کەوا ستەمکاران لەنەتەوەیەکی دیاریکراو نین… ئەوان لە نەژادێکی سیمبولیکن، بۆیە ئەو هەڵبەستوانە ناویانی وەکو شۆڤینیزم هێناوە… شۆڤینیزم لەلای ئەو پەلاماردەرێکی تینوو بە خوێنە و هیچ بەزەیی لەدڵدا نیە و تەنیا لە زمانی گوللە تێدەگات.

شۆڤینیزم لەسەر خوێنی میللەتانی دەوڵەمەند و ئازاردراو زیاتر قەڵەو دەبێت و(هیچ دەرفەتی رێککەوتن و ئاگربەست لەگەڵ ستەمکاراندا نیە و تاکە رێگا تێکشینە لەهەمبەریان).

ئیگۆر چانکۆڤسکی سەبارەت بەو هەڵبەستەی سیمۆنینکۆ گوتی: (ئەو وەکو پرۆمسیۆسە هاکا کەت و زنجیرەکانی پساند)، ئەو هەڵبەستە تەنها بانگەواز نیە بۆ ئەو وڵاتانەی کە داگیرکراون تاکو سەروەری و ئابڕوو و ناسنامە نیشتمانییەکانیان بپارێزن، بەڵکو داوایەکە تاکو بەهێزتر لەهەمبەر داگیرکەران بوەستنەوە و تاکو دوایین شۆڤێنی لەسەر ئەم هەسارەیە مابێت لەخەبات کردن بەردەوام بن.

ئەو هەڵبەستە لەکاتێکدا نووسرا کە زۆردەستی و داپڵۆسین و چەوساندنەوە لەلایەن رژێمی سەڤیەتەوە گەیشتبوە ترۆپك، هاووڵاتیان لە ئاماژەکانی سیمۆنینکۆ گەیشتن کە باس لە گەلی کورد دەکا وەکو نەتەوەیەکی هاوشێوەی ئەوان ستەملێکراو، بۆیە هەڵبەستەکە نزیك بوو لە دۆخی ئەوسای ئۆکرانیا و نووسینەوەی هەڵبەستەکە بە فراوانی بڵاو بوویەوە و وایکرد سەرباری دەستگرتن و پاراستنی خواستی ئازادیی ئۆکرانیا، لەهەمان کاتیشدا واتایەکی جیهانیش لە شیعرەکانی ئەودا بەدی بکرێ.

لەو کاتەی ڤاسیل سیمۆنینکۆ بەهۆی شێرپەنجەوە کۆچی دوایی کرد، لەلایەن رۆشنبیرە ئۆکرانییە نیشتمانپەروەرکان وەکو کەسایەتییەکان کە شیاوی پەرستن بێت سەیر دەکرا و لەگەڵ ئەوەشدا هاوکات بوو لەگەڵ هەڵمەتی دەسەڵاتی سەڤیەت بۆ سڕینەوەی کاریگەری نووسینەکانی. نەوەی بچووکتری نووسەرانی ئۆکرانی هەستان بە

کۆکردنەوەی هاوکاری بۆ یارمەتیدانی ماڵباتی سیمۆنینکۆ و کۆکردنەوەی یادەوەرییەکانی و کۆڕی شیعر خوێندنەوەیان بۆ دەقەکانی ساز و بەڕێوە دەبرد، لەبەرامبەریشدا دەزگا ئەمنییەکانی سۆڤیەت دایکی ئەویان ناچار کرد نامەیەك بنووسێت و تێیدا بڵێت کە سیمۆنینکۆ هاووڵاتییەکی دڵسۆزی سۆڤیەت و کۆمۆنیستێکی راستەقینە بوو)، هەورەها دەسەڵاتی سۆڤیەت ئەو دانپێدانە ساختەیەی دایکی ڤاسیلیان وەکو بەڵگەیەکی تاوانبارکردن بۆ راوەدوونانی ژمارەیەك لە ڕۆشنبیرە ئۆکرانییەکان بەکارهێنا کە تۆمەتبار کرابوون بۆ دزەپێکردن و گەیاندنی دەستنووسەکانی سیمۆنینکۆ بۆ دەرەوەی وڵات.
بۆ یەکەمجار هەڵبەستی (بۆ برای کوردم) لە ساڵی (1965) لە گۆڤارێکی ئەڵمانی بەناوی (سۆخانیست) و پاشان لەنێو گوڵبژێرێک لە هەڵبەست و پەخشان و نووسینەکانیدا بڵاو بوویەوە. ئەو هەڵبەستە بەیەکەم شیعری سیمۆنینکۆ هەژمار دەکرێ کە دوور لە چاودێری و سانسۆری رژێمی سۆڤیەتدا بڵاو بووبێتەوە، لەوەدا شکەستیان هێنا ناو و پەرتووکەکانی ئەو بۆ بەرژەوەندی خۆیان بەکار بهێنن و لەبەر ئەوە لە ساڵی (1966) بەرهەمەکانی ئەویان لە نیشتمانەکەی خۆیدا قەدەغە کرد؛ بەڵام ژمارەیەکی زۆری خەڵکی ئۆکرانی پێڕاگەیشتن و لەلای خۆیان کۆپییان کرد و بەر لەهەموو نووسینەکانی و بێ ئەوەی بترسن و لە هیچ شتێک سڵ بکەنەوە هەڵبەستی (بۆ برای کوردم)ی سیمۆنینکۆیان پاراست و تاکو ئێستاشی لەگەڵدا بێت لە ئۆکرانیا وەکو هێمایەك بۆ بەرگریکردن لە نیشتمان و بەگژاچوونەوەی سۆڤیەتی جاران و رووسیای ئەمڕۆ سەیر دەکرێ.
لە ساڵی 2008یشدا بۆ بەرز راگرتنی پلە و پایەی شاعیری مەزن ڤاسیل سیمۆنینکۆ و ڕێزگرتن لە داهێنانی ئەدەبی و هەڵوێست و خەباتی نشتیمانیانەی، بانکی نیشتمانی ئۆکرانی وێنەی ڤاسیلی لەسەر پوولی پێستە چاپ کرد و ئەو شاعیرە ناودار و نشتیمانپەروەر و داهێنەرە وەک کەسایەتییەکی گرنگ و بایەخدار لەسەر ئاستی ئۆکرانیا بە فەرمی ناسێنرا.

دەقی شیعرەکە:

بۆ برای کوردم

چیاکان دەگرین و
خوێنیان لێ دەچۆڕێ،
ئەستێرەکان رژان و دابارین؛
کەوتنە دامێنی دۆڵەکان و
زامداران نێژران.

شڤینزمی برسی
دندان پلامار ددا…
ئەی کورد
فیشککانت بفی مەدە و
گیانی جللادەکانی پ داپاچ …
وەك گردلوولی خون
وەك رەشەبا
دسژ بن ب ستمکاری ز،
با تەنیا فیشک لەگەیاندا بدو.
ئەوان تەنیا ب ئو نەهاتوون
بتکن ب کیل،
ئەوان مبستیان
ناو و زمانت بسنەوە و
منداکشت هتیو بکو.
ت لەتەك ستەمکاراندا هناکی،
ک ئەو فرمانت پ بکا و
تش نکری بیت.
ئەوان بەو خون قەەو دەبن
ک لیان پست و یاخیی…
شڤینیزم تاهتا
دوژمنی سرسختی ئمی؛
ئو ملهو دستناپارز
پنا ب هر شتک دبا
تی پ ملکچ و زلیل بکا.
ئی کورد؛
دست ب فیشککانتو بگر،
دنا خککی ختت پ رزگار نا ب.
وریا ب
هزی رق ناخو،
میهربانی دروشمکی بریقدار،
تش ناحسیتو
تاوکو دوا شڤینی
لسر گی ئم زوی لگ ننر..

فیدراڵیە یان مەزهەبی نەتەوەییە.. سامانی وەستا بەکر

خوێنەری بەڕێز ئەم بابەتە پارێزگاری کردن نیە لەو دەسەڵاتەی هەرێمی کوردستان بەڕێوەئەبا بەڵکو هەستەکی کوردبوونە بەرامبەر خاک و نیشتمان و نەتەوە، ئەگەرنا هیچ شوێنێکا دەسەڵاتدارێکی ترم نەبینیوە هێندەی دەسەڵاتی هەرێمی کوردستان ڕوون بێت لە گەندەڵی و بەفیڕۆدانی سامانی نیشتمانی، هێندە گەندەڵی بەڕوونی ئەکەن کە تەنانەت خودی خۆشیان ناتوانن بڵێن وانیە، پشتبەست بەوەی لە باڵاترین دەسەڵات و سەرۆکی حیزبەوە دان بەوەیا ئەنێنن کە گەندەڵی بوونی هەیە، ئەوەش بەواتای ئەوەی زۆر شەفافن لەدزی و گەندەڵی و شەرمیش ناکەن.

مایەی نیگەرانیە کە دەسەڵاتدارە گەندەڵ و ستەمکارەکەی هەرێم کارێکی کردووە کە زۆربەی سیاسی، چاودێر، یاساناس، مێدیاکار، بیرمەند، نوخبە و خەڵکیش بەگشتی چاو لەو هەڵە زەق و ئاشکرایانە بپۆشن کە بەبڕیارەکەوە دیارە، بەندە هەوڵئەیەم بەشێکی بخەمە بەردیدی خوێنەر.

بەچونەک دوور لە یاسای یان سیاسی بوونی بڕیارەکەی دادگای فیدراڵی ئەوەیە کە: بەشێوەیەکی گشتی دەرچوونی بڕیارێکی لەم جۆرە جێگای نیگەرانیە، چونکە بابەتەکە لە دوور مەودایا پەیوەندی بە سەربەخۆ بوون یام مانەوەی زۆرەملێی کورد هەیە لە وڵاتی عێراقا، کە هیچ کوردێک نیە چاوەڕێی ڕۆژێک نەکا کە کورد ببەتە خاوەنی وڵاتەکی سەربەخۆ.

سەرنج:

- شتەک گرنگە کە هەموو لایەک بیزانە ئەوەیە، ئەگەر حکومەتی هەرێم هەنگاوی بەرەو هەناردەکردنی غازی سروشتی بە دەرەوەی سنووری عێراق بەگشتی نەنایە، ئەوا سکاڵایەکی کۆنی دەیەیەک پێش ئێستا نەئەهێنرایە پێشەوە، چونکە شەڕە گەورەکەی داهاتووی جیهان و زلهێزەکان لەسەر گازی سروشتی ئەبێ.
- نەوت و گاز کاڵایەکی نێودەوڵەتیە نەک ناوخۆو هەرێمی، واتە نەوت وگاز بە چەند یاسایەک لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی

ڕێکخراوە، بە نموونە ڕێکخراوی ئەپیک کە بڕیارەکانی زەربەی وەتانی هەناردەکەری نەوت ئەگرێتەوە، بۆیە هەردەرچونێک لەو بڕیارانە کێشەی لێئەکەوێتەوە، واتە ئەگەر لەوەنە بچکۆلەکە بێتنە درەوەو تەماشایەکی وێنە گەورەکە بکەین، ئەوا ئەبینین کە بابەتەکە نێودەوڵەتیە زیاتر لەوەی سیاسی یان یاسای و دەستوری بێت.

- لەبەر ئەوەی دادگای فیدراڵی کار شیکردنەوەی دەستورە و دەستوریش سەرچاوەی داڕشتنی یاساکانە و یاساکانیش لەڕێی سیاسیەکانەوەی دەرچێنەرە، بۆیە گومان لەوەیا نیە کە بڕیارەکەی دادگای فیدراڵی وابەستەی کارە سیاسیەکانە.
- لەبەر ئەوەی ئەو دادوەرانەی دادگای فیدراڵی وەک هەر کەسێکی تر مرۆڤن و هەستیان هەیە و ئەکرێ لایەندار بن "لەڕاستیا شتێک نیە بەناوی بێ لایەنی، بەڵایەنی واتە بیرنەکردنەوە یان وەستانی بیر" بۆیە ئەکرێ هەستی نەتەوایەتی، حیزبی و سیاسی، ئاین و مەزهەب کاری لەسەر بڕیارەکانیان هەبێ.
- لەبەر ئەوەی خودی وڵاتی عێراق چەندین ساڵە سەروەری خۆی لەدەسداوە، بۆیە ناکرێ بوترێ کە دادگای فیدراڵی سەروەری تەواوی هەیە و ئەو پرسیارە بەهەند وەرنەگیرێ.
- لەبەر ئەوەی دواینە بڕیاری دادگای فیدراڵی سەبارەت بە فرۆشتنی نەوت و گازی هەرێم لە بەرژەوەندی دەسەڵاتداران نیە بوترێ بڕیارەکەی دادگا سیاسیە و دوژمنکارانەیە، کاتێکیش هەمان دادگا بڕیای یاسای بوونی هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی پەرلەمان ئەیا کە لە بەرژەوەندی چەند لایەنێکە ستایشی دادگا و سەروەری بوونی بکرێ.

باش:

- کارەکی باشی بڕیارەکەی ددگای فیدراڵی لەکاتی جێبەجێکردنیا وائەکا مەلەفی نەوت ڕوون ئاشکرابێت و پیاچوونەوەی پیابکرێ کە ئەمش داوای شەقام و زۆرینەی حیزبەکانیشە.
- دەرفەتێکە تا هەرێمی کوردستان سود لەو ئەزموونەی عێراق وەرگرێ کە چەندین ساڵە لەو بوارەیا بەدەستیهێناوە، لە گرێبەست، گەڕان، هەڵکەندن، فرۆشتن، هەناردەکردن، گەڕانەوەی داهاتەکەی و مامەڵەکردن لەگەڵ کەیا وئەو وڵاتانەی خۆکەکەیان بە گواستنەوەی نەوت و گاز بەکارئەهێنرێ.
- یەکێک لەلایەنە باشەکانی بڕیارەکەی دادگای فیدراڵی ئەوەیە کە، بڕیارەکە بە زۆرینە دەرچووێنراوە واتە زۆرینەیەکی

“شیعی و سونی” کە ئەمەش هەرئەو حکومەتی زەرینەیە کە موقتەدا سەدر هەوڵی پێکهێنانی ئەیا، واتە حکومەتێکی زەرینەنی “شیعی و سونی” و کەمینەیێکی کوردی، کە لە ئەگەری پێکهێنانی حکومەتێکی لەو جۆرە ئەبێ کورد خۆی بۆ چەندین ڕاچڵەکانیتر ئامادەبکات، کە لەلایەن زەرینەی “شیعی و سونی”ەوە دژی هەرێمە کوردستان دەرچێنرێ، ئەو کاتەش نابێ کورد هیچ گازندەیێکی هەبێ، چونکە خودی کورد خۆی بەشێک ئەبێ لە تێکدان و هەڵوەشانەوەی پارسەنگیری “التوافق”.

- یەکێک لە بژاردەکان ئەوەیە کە حکومەتی عێراق لە وڵاتانی “یانەی پاریس” کە یانەیێکی ئابوری زەبەلاح و گرنگە چەند وڵاتێکی زلهێزیش لەخۆ ئەگرێ، بنکەی سەرەکی لە فەرەنسایە و عێراقیش ئەندامە تیایا، داوا یاسایەکەی لەسەر تورکیا بجوڵێنێ کە داوای ٣٦ملیار دۆلاری لەئەکا لەپای مامەڵەکردنی نایاسای بەنەوتی “هەرێم/عێراق”وە، لەڕاستیشا هەرگورزێک بەر تورکیا بکەوێ سودی بۆ کورد و ناوچەکە ئەبێ.
- لە بڕیارەکەی دادگای فیدراڵیا هاتووە کە نابێ حکومەتی فیدراڵی چیتر قوت و مووچەی خەڵک تێکەڵ بەسیاسەت بکات و ئەبێ بەشە بودجە یان شایستە داراییەکانی هەرێم وەک هەر پارێزگایەکیتر لەکاتی خۆیا ڕەوانەی هەرێم بکرێ، بەمەرجێک کە حکومەتی هەرێم سەرجەم ئەرکەکانی سەرشانی بەرامبەر بەغا جێبەجێبکات، واتە ئەکرێ ئەمە دەرچەیەکبێ تا حکومەتی هەرێم شایستە داراییەکانی خۆی وەک ساڵانی پێشوو وەرگرێ و قەیرانی ئابوری تێپەڕێنێ.
- یەکێک لە باشییەکانی بڕیارەکەی دادگای فیدراڵی ئەوەیە کە دەسەڵاتدارانی هەرێم وەڵامی کەتای و بە چەن و چوونی خەڵکیان وەرگرت، بەوەی نەک هەر لە دەنگدانا دەنگیان نایەنە و بایکەتی هەڵبژاردن ئەکەن، بەڵکو دەخەشیشن بەوەی کە هێزێکی بێگانە و نەتەوەیەکیتر بێت حوکمی بکات و لە حکومی خەماڵی کورد ڕزگاریبێت، کە لەماوەی سی ساڵی حوکمڕانیا خەڵکیان تا ئاستی ڕسوابوون و سواڵکردن و زەلیل بوون برد، بەجۆرێک چەن بنەماڵەیێکی سیاسی-بازرگان کە ناگەنە ٢٪ی دانیشتوانی هەرێم قووتی لە ٩٨٪کەی تر بەخۆیان بەتاڵان ئەبەن.
- گرنگە ئەوە بزانرێ کە بڕیارەکە لەسەر یاسای نەوت و گاز دەرچووە نەک خودی وەزارەتی سامانە سروشتییەکان، واتە ئەم وەزارەتە یەشتا بەرکارەو ئەکرێ حکومەت لەڕێی وەزارەتی سامانە سروشتییەکانەوە خۆی بگونجێنێ لەگەڵ حکومەتی

ناوەندیا، لەو ڕێگەیەوە وەک ئەوەی چەندین ساڵە ئەوترێتەوە کە، حکومەتی هەرێم ئەتوانێ کێکە بچکۆلانەکەی خۆی ت□ک□□□ی کێکە گەورەکەی عێراق بکات و سودی زیاتر بۆ خەڵکی هەرێم بەدەستبهێنێ.

- چیتر پێویست ناکات هەرێمی کوردستان نەوتەکەی بەکەمتر لەنرخی بۆرس□□ی جیهانی بفرۆشێ، بەمەش داهاتێکی زۆر ئەگەڕێتەوە بۆ حکومەت.
- لەکاتی جێبەجێنەکردنی بڕیارەکەیا عێراق ناتوانێ هێز بجوڵێنێ چونکە یاسا ڕێگا ڕێ بەبەکارهێنانی هێزی سەربازی نایات بۆ جێبەجێکردنی بڕیاری دادگا، هەروەک چۆن یاسا ڕێگەنایا کە هێز بچێتە ناو شارەکانەوە، هەلبەتە ئەگەر رێز لە یاسا بگیرێ.

خراپ:

- لەدوای بڕیارەکەی دادگای فیدراڵیەوە هەناردەکردنی نەوتی هەرێم لەڕێی تورکیا، ئێران یان بەهەر جۆرێکیتر بەبێ ئاگاداری حکومەتی فیدراڵ وەک قاچاخ مامەڵی لەگەڵ ئەکرێ و ئەبێ بەهەناردەکردنێکی نایاسای، کەسیش ئەو ڕیسکە ناکا کە خۆی تووشی کێشەی یاسای بکات و ڕووبەڕووی حکومەتی عێراق ببێتەوە لە داداگای نێوەدەوڵەتی.
- دەرچواندنی بڕیارێکی لەو شێوەیە بەواتای پوکانەوەی فیدراڵیەتی لەسەرخۆی عێراق یەت، چونکە کاتێک سەربەخۆی ئابوریت لێوەرگیرێتەوە و مادەی ١٤٠ جێبەجێ نەکرێ لەگەڵ چەندین بڕیاریتر، ئیتر شتێک نامێنێ بەناوی فیدراڵی بەڵکو ئەوەی ئەمێنێتەوە لایەنی کەمی حوکمی زاتیەکەی ساڵانی پێشووە.
- بەپێی بڕیارەکەی دادگای فیدراڵ چیتر حکومەتی هەرێم ناویشانێکی یاسای بەرامبەر حکومەتی فیدراڵ نەماوە بۆ مامەڵەکردن بە نەوت گازی سروشتییەوە، چونکە دادگای فیدراڵ یاسای نەوت و گازی حکومەتی هەرێمی هەڵوەشانەوە.
- کۆی دەسەڵاتەکانی بەپشتگیری دەستورت یاوەتەوە بە حکومەتی فیدراڵی، واتا دوو حکومەت هەیە یەکێکیان کە حکومەتی هەرێمە بەرامبەر حکومەتی فیدراڵی کە هەموو مافێکی یاسای پێیراوە بۆ مامەڵکەکردن بە کەرتی نەوت و گازی کۆی عێراق، بە هەرێمی کوردستانیشەوە.
- بەپێێ دەستور نابێ هێزی سەربازی بۆ جێبەجێکردنی بڕیاری

دادگا بەکاربهێنرێ، بەڵام لە جوڵاندنی هێزی سەربازی خراپتر ئەوەیە کە هەرێم بە دەرچوو لە یاسا پێناسە بکرێ، یان بەپێچەوانەی یاساوە کارەکا، چونکە ئەوکاتە شەرعیەت و مەشروعیەتی نامێنێ، چونکوم ئەگەر دەسەڵاتێک یان حکومەتێک بەهێزی سەربازی بڕوخێنرێ کارناکاتە سەر شەرعیەت و مەشروعیەتی بوونی.

کات:

کات یەکلاکەرەوە و پەیام بەخشیشە، ڕاستە بڕیارەکەی دادگای فیدراڵی زۆری خایان و زۆریش درەنگ کەوت بەڵام ئێستا کاتی دەرچوونی بڕیارەکە نەبوو لەبەر چەند هۆکارێک.

- یەکێک لەو هۆکارانەی ئەوەیە کە ئێستا عێراق بەرەو دروست کردنی حکومەتی نوێ هەنگاوئەنێ، ئەم بڕیارەی دادگای فیدراڵی ئەبێتە کارتێکی بەهێزی چەند لایەنێک و خاڵێکی لاوازی چەند لایەنێکیتر لەکاتی دانوستانا.

*یەکێکیتر لەو هۆکارانەی ئەوەیە کە بەهۆی دەرچوونی بڕیارەکەوە لەم کاتەیا هەندێک لایەن وەک بڕیارێکی سیاسی تەماشایکەن وەک لە بڕیارێکی یاسای، لەڕاستیا ناشارێتەوە کە بڕیارەکە "سیاسیە بە میکانیزمی یاسای".

- ئەگەر بڕیارەکەی دادگا لەکاتی پێشکەشکردنی سکاڵاکەیا دەرچوایە و ئەو هەموو ساڵە درەنگنەخرایە، ئەوا ئێستا هەرێم بە نەشارەزای و گەندەڵی خۆی ۳۰ ملیاردۆلار قەرزار نەئەبوو، کە ئەبێ خەڵکە مافخوراوەکە بییاتەوە.

ئەگەر:

- کاتێک یاسایەک دەرچێ ئەبێ زەمینەی جێبەجێکردنی بەردەستبێ بەڵام ئەم بڕیارەی دادگای دەستوری جێبەجێکردنی ئاسان نیە، لەکاتی ئامادەنەبوونی حکومەتی هەرێم بە جێبەجێکردنی وبەکارهێنانی هێز لەلایەن حکومەتی عێراقەوە دوورنیە شەڕی کورد و عەرەبی لەسەر دروستبێ لەکاتێکا کاری دادگا ئاسای کردنەوەی پرسە ئاڵۆزەکانە کە نەهێڵرێ ئاشووبی لێ دروستبێ.
- لەبەر ئەوەی کە بڕیارەکانی دادگای دەستوری ڕەتکردنەوەو پیاچوونەوەی تیانیە و ئەبێ وەک خۆی جێبەجێکرێ، ئەگرا هەر ئەو ڕێژەی بڕیارەکەی تیادەرچوو دەستبەجێبەجێکردنی بکرێ، لەکاتی ڕێگریشا لەلایەن هەرێمی کوردستانەوە ئەبوو مسۆفا کازمی بەناچاری هێز بجوڵێنێ تا دەستبەسەر چاڵە نەوتەکانا بگرێ، کارێکی لەو جۆرەش شەڕێکی زۆر خوێناوی لێئەکەوێتەوە، شەڕێکی لەبەرژەوەندی هیچ لایەکا نیە، ئەمە جگە لەوەی هاوپەیمانانیش ڕێ بەشەڕێکی لەوجۆرە نایەن.

- بیرمان نەچێ چەندین کۆمپانیای گەورەی جیهانی لەو شوێنانەیا کارئەکەن کە بڕیارەکە ئەیگرێتەوە بۆ نموونە جەنراڵ ئینەرجی، ڕۆزنەفتی ڕوسی و لەگەڵ کۆمپانیای تورکی ….هتد هەر جوڵەیەکی لەناکاو بەرکەوت و زەرەری بۆ ئەو کۆمپانیایانەش ئەبێ ئەگەر بەڕێکەوتنێکی پێشتر نەبێ.
- لەئەگەری هەر ڕێکەوتن و پیاچوونەوەیەکی وەزارەتی نەوتی عێراق بەو گرێبەستانەو قەرەبووکردنەوەیان چەن ساڵێکی پێویستە شتێک هەیە بەعەرەبی پێی ئەوترێ (الأمر الواقع) واتە ئەوەی کە هەیە، سکاڵاکەش دەیەک پێش دەرچوونی بڕیارەکە تۆمارکراوە، واتە هەرخودی دادگا هۆکارێک بووە، کە زۆرشت بەبارەکا بگۆڕێ کە دواتر ئاسان نەبێ بگەڕێنرێتەوە کاتی تۆمارکردنی سکاڵاکە.

ڕەخنە:

یەکێک لەو ڕەخنانەی لە بڕیارەکەی دادگای فیدراڵی ئەتوانرێ بگیرێ ئەوەیە کە خودی دادگای فیدراڵی ئەو دادگایە نیە کە لە دەستورا ناوی هاتووە، بەجۆرێک لەڕووی پێکهاتە و جۆر و پسپۆڕیا کەموکوڕی هەیە.

- ناوی دادگای فیدراڵی ناوێکی گونجاو نیە بۆ دادگاکە، دادگای فیدراڵی ئەبێ لە نوێنەری هەرێمە فیدراڵیەکان پێکبهێنرێ بەڵام لە عێراق تەنها یەک هەرێم هەیە، دادگای فیدراڵی عێراق نوێنەرایەتی دوو مەزهەب و دوو نەتەوە ئەکات، نەتەوەیەکی سەردەست کە زۆرینەی هەیە لەگەڵ نەتەوەیەکی بندەست کە کەمینەی هەیە، کەواتە ئەبوو ناوی “المحكمة المذهبية القومية” دادگای مەزهەبی نەتەوەی بووایە.
- لەدەستورا هاتووە کە ئەبێ دوو لەسەر سێی ئەندامانی ئامادەبن، لە پسپۆڕی فیقی ئیسلامی، پسپۆڕی ئابوری، پسپۆڕی و یاسایی دەستوری، بەڵام دادوەرەکانی دادگای باڵای فیرراڵی هەموو ئەو پسپۆڕییەیان تیانەبوو/نیە.
- کۆمەڵێ مەوادی دەستوریە هەیە کە پێویستاین بەیاسای دەستوری هەیە، زیاتر لە ٢٠ مەوادی دەستوری هەیە کە وەرنەگێڕاوەتە سەر یاسا، کە زۆربەیان لەبەرژەوەندی هەرێمی کوردستانە.
- بەپێی دەستور عێراق مادەی ١١٧ دانی ناوە بە هەرێمی کوردستانا، بە حکومەت و پەرلەمانەوە، واتە حکومەتی هەرێم نەک شەرعیەتی هەیە بەڵکو هەرێمێکی دەستوریشە و دانیشی پیانراوە بەناو.

ئەو مادە دەستوریانەی بەهەند وەرنەگیراوە:

- بەپێی مادەی ١١٢ بەڕێوەبردنی مەلەفی نەوت و غاز بەهاوبەشی حکومەتی فیدراڵی و هەرێمەکان پێکەوە ئەبێ بەڕێوەببرێ.
- مادەی ١١٥ی دەستوری عێراق ئەڵێ هەر بابەتێک لە مادەی ١١٠ی دەسەڵاتی فیدراڵیا باس نەکرابوو واتە ئەم مادەیە لە بەرژەوەندی یاسای هەرێمەکانایە، ڕوونتر ئەڵێ هەر یاسایەک ئەگەر کێشەی یاسای هەبێ ئەوا ئەولەوییەت بۆ یاسای هەرێمەکانە.
- بەپێی مادەی ١١٧ی دەستوری عێراق یاسای نەوت و غازی هەرێم نەک هەر پاڵپشتی تەشریعی هەیە لە هەرێم بەڵکو پاڵپشتی دەستوریشی هەیە لە عێراق.

سودمەند و زەرەرمەند:

- لە مەودای نزیکا خەڵکی هەرێمی کوردستان زەرەرمەندە، چونکە جێبەجێکردنی بڕیارەکە بەبێ ئاڵۆزی و ململانێ تێناپەڕێ کە دوورنیە قەیرانی ئابوری قوڵتری بەدوایا بێ.
- لەمەودای نزیکا مستەفا کازمیش زەرەرمەندە، چونکە لەکاتی جێبەجێکردنی بڕیارەکەیا چیتر کورد پشتگیری ناکات بۆ وەرگرتنەوەی پۆستی سەرۆک وەزیران کە بە دەستی کورد ناسێنراوە.
- لەمەودای مام ناوەندیا موقتەدا سەدر یان هەر کەسێکیتر کە بۆ پێکهێنانی حکومەت ڕاسپێرێ سودمەندئەبێ، چونکە ئەتوانێ ئەو بڕیارە وەک کارتی فشار بەرامبەر هەرێم بەکاربهێنێ لەکاتی دانوستانا بۆ پێکهێنانی حکومەتی نوێ.
- لەمەودای دوورا “قەوارەی هەرێم”ی کوردستان زەرەرمەندئەبێ چونکە گەڕانەوەی مەلەفی نەوت و گاز بۆ ناوەند ئەبێتە هۆکارێک تا کورد نەتوانێ لەداهاتووا بیر لە سەربەخۆی بکاتەوە.
- هەر لە مەودای دوورا “خەڵکی هەرێم”ی کوردستان سودمەندئەبێ، چونکوم لەکاتی جێبەجێکردنی بڕیارەکەیا شایستە داراییەکانی وەک خۆی بۆ ئەگەڕێتەوە، ئابوری هەرێم ئەبوژێتەوە و قەیرانی دارایی کۆتای یێت.
- لەمەودای دوورا کۆمپانیا مشەخۆرەکان و وڵاتی تورکیا زەرەرمەندی گەورە ئەبن کە بوونەتە بارگرانی بەسەر شانی خەڵکی ماف خوراوی هەرێمی کوردستانەوە.

کورد و عێراق:

- زۆر گەرنگە بۆ تاکی کورد کە تەنها لەبەر ئەوەی دەسەڵاتدارانی هەرێم لەم قۆناغەیا گەندەڵی نایاسایی ئەکەن، یان لەبەر خاتری ململانێی حیزبی، ئیتر لەدەرفەتێکی هاوشێوەی ئەم بڕیارەی دادگای فیدراڵی عێراق پاشەکشە لە ئەسڵی ئەو پێگەیە بکەین کە ئەبێ کورد لەبەیا هەیبێ، ئەم بابەتە ئەبێ زۆر ڕوونبێ لای هەموو تاکێکی کورد، چونکە خۆ ناکرێ لەڕێقی حکومەتی هەرێم بەلای حکومەتی عێراقا یشکێننەوە، عێراقێک کە هەڵەبجەو ئەنفالی کردووە و ئەستاش لە کەرکوک بەخراپترین شێوە تەعریب ئەکەن.
- نابێ بیریشمان بچێ کە لە مێژووی دروستی بوونی عێراقەوە وڵاتێک دروست کراوە کە باوەڕی بە “مەڕ”اندنی کۆمەڵگە هەبێ نەک دەوڵەتی هاوڵاتی بوون، وڵاتێک کە بەپارەی نەوت و داهاتەکەی چەک بکڕێت و خۆی لەناوخۆیا پێبەهێز بکات، هەر بەو چەکەش گەلەکەی بچەوسێنێتەوە.
- بەداخەوە دەسەڵاتی خەماڵەی کوردیش ۳۰ ساڵە لەسەر شێوە و مۆدێلێک کارئەکەن، هەرکاتێک دەنگێکی ناڕازی بەرزبێتەوە ڕاستەوخۆ دەست بە قووتی خەڵک ئەبەن، کاتێکیش بە مۆدێلێ سیاسیەکەی ئەوان ڕازیبن ئیتر نان و مووچە هەیە، بەوجۆرش کۆمەڵگەی بە “مەڕ”کراو دروست ئەبێ، واتە پەروەردەت سیاسی کوردیش پەروەردەیەکی عێراقیە.
- هەڵوەشاندنەوەی ئەنجومەنی پارێزگاکان لە عێراق یەکەم هەنگاوی دیاری ئەو وڵاتەبوو کە باوەڕیان بەفیدراڵی نیە و ئامادەنین دەسەڵات شۆڕکەنەوە بەخوارەوە.
- سیاسیەکانی عێراق وخەڵکەکەی باوەڕیان بە وڵاتێکی ناوەند “مرکز”یە، بەناچاری هەرێمێکی پێوە لکێنراوە، بەڵام عێراق نایەوە باوەڕ بەوە بێنە کە هەرێمی کوردستان هەرێمێکی سیاسیە پێش ئەوەی دەستوری بێت، بۆیە هەمیشە لەهەوڵی ئەوەیایە کە وەک پارێزگا مامەڵە لەگەڵ هەرێما بکات، ڕێگا بەدروست بوونی هیچ هەرێمێکی تریش نایات دروستبێت.
- لەڕاستیا عێراق فیدراڵی نیە، بەڵکو لە حکومەتێکی ناوەند و چەند پارێزگایەک پێکهاتووە لەگەڵ هەرێمێکی ناچاری. کاتێک بە وڵاتێک ئەوترێ فیدراڵی کە حکومەتی چەند هەرێمێک پێکەوە حکومەتێکی فیدراڵی ناوەند پێکبهێنن بەهاوبەشی.
- هەرێمێکی بەهێز بە ئابوریەکی پتەو، هێزێکی سەربازی، قەوارەیەکی سیاسی دروستئەبێ. عێراق بڕوای بە سیاسی بوونی هەرێم نیە، وا ئابوریە سەربەخۆکەشی ناهێڵێ، هەر لەسەرەتاشەوە ئەو ڕێژەیەی بە بەشداری کورد لە سوپا و هێزی

سەربازی عێراقا دیاریکراوە نەیراوە بەکورد، ئەمەش بەڵگە
نەویستە کە عێراق کار بە نەمانی قەوارەی هەرێمی کوردستان
ئەکا.

سامانی وەستا بەکر

٢٠٢٢-٢-٢٤ سوید-ستۆکهۆڵم

دەمی خۆت بگرە، دەنا بەشەق دەتکەمە دەرەوە.. شەماڵ بارەوانی

دوێنی ڤیدیۆیەکی تازەی مەلا عەبدول لەتیف سەلەفیم بینی، کە لەزۆرێک لەپەیج و گرووپ و ئەکاونتەکان لەسۆسیال میدیا بڵاو ببوویەوە. ڤیدیۆکە نوێیەو لە بەریتانیایە، دیارەکە هی ئەو سەردانەی ئەو چەند ڕۆژەی دوایەتی، وەک خۆی دەڵێت بۆ کاری (دەعوە) چووەتە ئەو وڵاتە، تابەریتانیە کافر و بێ دینەکان، بەراز خۆر و شەراب خۆرەکان، بەنەتەسەر ڕێگای ڕاست و ئاشنای ئەقیدەو ئایدیۆلۆژیاو دۆگمەکانی سەلەفیزمیان بکات و سەبارەت بە چێژەکانی حەفتاو دوو حوری بەهەشت بۆیان بدوێت. بابای سەلەفیزم لەو ڤیدیۆیەی بڵاو بووتەوە، دەبێتە مشت و مڕی لەگەڵ کەمەڵێک لە فەندەمەنتالیستی تری ئامادەبووی موحازەرەکە، دیقەتم داو گوتم لەوانەیە ئەو هەراو هەریاو هەڕەشەی شەق و شەڕە دەمەیە، بەدەنیاییەوە لەسەر چوونەسەرمانگ و پرسی ڕۆبۆت و چۆنیەتی دروستکردنی ئایفۆن بیست و نەشتەرگەری چاندنەوەی دڵ و گواستنەوەی سەری مرۆڤێک، بۆ یەکێکیتر و کەمەڵێک بابەتی تر وەکو: تەکنەلۆژیاو گرنگی وانەی فەلسەفەو یەکسانی جێندەری لە پەیمانگاو زانکۆکانی مەریخ و ناز و نیعمەتەکانی دەوڵەتانی سیکۆلاریزم و بابەتی ناپاکی کردن لەشەڕش لەناو ڕۆمانی (مەزرای ئاژەڵان)ی جۆرج ئۆروێڵ و مەسەلەی دارولکفر و بەرزی و نزمی پلەکانی ئیمان و دەستکاری کردنی کەش و هەواو جیناتەکانی مرۆق و کۆپی کردنی مناڵ و سودەکانی گەڕانەوە بۆ سەردەمی ئەشکەوت و حیکمەتەکانی کارنەکردن بە ئەقڵ و مەترسیەکانی

گڵ□ بـاڵیزەیشن و، پێشکەوتنـی زانسـتی و شۆڕشـی تەکنەلۆژی لەسـەر ئایندەی تارەت گرتن بەسێ بەرد و لستنەوەی پەنجەکان لەکاتی نان خواردن و فەزلی چوونە تەوالێت بەپێی چەپەو هاتنەدەرەوە بەڕاست و کۆمەڵێک تەوەری تری لەو شێوەیەیە. بەهەرحاڵ دیاربوو هەندەک لە ئامادەبووان و برایانی سەلەفیمان خوا هەمیشە پشت و پەنایان بێت و بیان پارێزێت و پایەداریان بکات، هەندەک جیاوازی ڕاو بۆچونیان هەبوو لەنێو خۆیاندا، کە دژو پێچەوانەبوون. جا لەدەرەنجامی ئەو ڕا جیاوازیە، لەنکاوڕا دەبێتە دەنگە دەنگ و شەڕە قسەو هەڕەشەی شەق تێهەڵـدان و مەلا لەتیفـی سـەلەفیش لا ئیـرادییەن سـەر و دڵـی دەگیرێـت و قیچەک هەڵـدەچێت و دەڵێت(ئـا ئەو بێ ئەدەبـانە بکەنە درەوە! .. ئەوانە نایـانەوێت فێربـــن..). هەر لەو گەرمەی دەنــگ هەڵبڕین و قسە بەیەکتری گوتنەدا، سەلەفیەکی تری لایەنگری مەلا لەتیــف ســەلەفی و بــرای دینیمــان تــوڕە دەبێــت و دەگــوڕێنێت و بەســەلەفیەکی تــر دەڵێت(دەمــی خۆت بگــرە، دەنــا بەشەق دەتکەمە دەرەوە). براکـــــانم لەمیـــــانی ئەو شەڕە دەم و هەڕەشەی شەق تێیاهەڵدانە، بۆمان دەردەکەوێت کەئێرە دەوڵەتی عەلمانیەو تەنها مەجـالی ئەوە هەیەو ئەوەی لەدەســتیان دێـت، تەنهـا جـوێن و چـاو سورکردنەەو هەڕەشەی شەق تێهەڵدان ودەرکردنە. کە دەسەڵاتیان بوو و دەوڵەت دەوڵەتی ئایینی بوو، ئەوکات هەڕەشە چەقۆو سەر بڕینە.

ئەزیزان بۆیە کاتێک دەڵێم سەلەفیگەراو ئیسلامی سیاسی دەسەڵاتیان هەبێت، بەشەق و پێڵەقەو چەقۆو سەربڕین ناچاری چوونە ژێر بار و بڕیار و ئەحکام و بۆچوونەکانیانمان دەکەن. لەخۆڕا نییە وادەڵێم، هەر سەیری ئ□و قیدی□ی□ بکەن، بەسە بۆ ئەمە، کاکە گیان ئەوان بیرو باو□□ک□یان وایە. ئەوە پرەنسیپ و قەناعەت و ئەقیدی□و مەبدەئیانە.

ئەوان باوەڕیان بە پلۆرالیەتی ئایینی و سیاسی و کۆمەڵایەتی نییە و ناتوانن گوێ لەبۆچوونی جیاواز بگرن و دید و ئاراستەی جیاواز قبوڵ کەن. سەیری مەلا لەتیف سەلەفی بکەن، لەناوجەرگەی دەوڵەتێکی سیکۆلاریزمدا، ڕای جیاواز بە شەق دەخاتە دەرەوە و هێرشدەکاتە سەر سیکۆلاریزم. ئای چەند گلەییم لەو جۆرە سیکۆلاریزمە گاڵتەجاڕە هەیە.

وەک چۆن ئـازادی بە هۆمۆســێشکواڵێک و لیسـبێک و ترانـز جینـدەرێک دەدات، بەو پەڕی ئازادی بژین(کە مافێکی سروشتی خۆیانەو خێرو سەدەقەیەک نییە پێیان دەبەخشێت. و کەس بۆی نییە ئەو مافەیان لێ زەوت کات، تا دووبارە وەکو منن□تێک پێیان ببەخشێتەوە). هەمان شێوە دەرفەت بە مەلا لەتیفێکی سەلەفیزم و فێندەمێنتالیست و، لەهەمان کاتدا داعش بیرێکیش دەدات بەکامی دڵی خۆیان و بەو پەڕی ئازادی بانگەشە بۆئایدیۆلۆژیا ناتولەرانس و بیرە دەمارگیر و مەزهەبە پڕ لە ڕق و نا مرۆڤانەکەی خۆیان بکەن. جا جەنابی بابای سەلەفیزم،

هێشتا ناقایلەو گلەیی لەو عەلمانیەتە موجامەلەچی و ناحاڵی و ساویلکەیەیش دەکات. تۆ لەوە گەڕێ مەلا لەتیف دەسەڵاتی هەبێت و لەدەوڵەتە دینیەکەی مەلای سەلەفیزمدا خۆی وتەنی(دەرفەت نادات یەک ئافرەت بێ لەچک و ناب□ا پۆش بێت- لەکەناڵی Nrt خۆم پێش چەندساڵ لەدیدارێکدا، ئەوم بینی کە وای گوت)، دەبێت هەموان وەکو دەوڵەتەکەی ئەبووبەکری بەغدادی. یەک شێوە جل و بەرگ و پۆشاکی شەرعی و بە پێوەر و قیاسی بابای سەلەفیزم هەڵبژێرن. گەرنا بەشەق و تێیاهەڵدان و بەزۆری و بەهەڕەشەی چەقۆو سەربڕین ناچاریان دەکات. تۆلەوەش گەڕێ ئەو دەرفەت بەئێمەی سیکۆلاریزم و لیبڕاڵی و چەپ و ئێزدی و زەردەشتی و جولەکەو مەسیحی و بوودی و ئەویتری ناموسڵمان، کە یەک ڕۆژ ناتوانین لەو شوێن و دەوڵەتە بژین، کەئەو هاوبیرەکانی تێیدا بالادەست بن و حوکم بکەن، دەمان دەنە بەر شەق و پێڵەقەو بەتاوانی لادان لە ئایین، حوکمی هەرتەقەیی و زندیک بوون و کافربوونمان دەدەن و خوێنمان ح□□□ا□ دەکەن و وەکو بەرخ و لەگۆڕەپانی گشتی و ل□ بەردەم هەمواندا چون بەرخێک سەرمان دەبڕن. بەڵکو ئەو سەلەفیزم و ئیسلامگەرایانەش، ئەو مەزهەب و بیر و بۆچونە جیاوازانەش، کەسەر بەهەمان ئایینەکەی ئەون و لەگەڵ ئەو بیرکردنەوەی مەلا لەتیف و سەلەفیزمە هاوبیرەکانیدا ناگونجێن و خیلافی جوزئیان هەیە. بەشەق دەکەنە دەرەوە، یان زیندانیان دەکەن، یان سەریان دەبڕن.

ئەوانەی دواجار لەگەڵ مەلا عەبدول لەتیف سەلەفی و هاوبیرانی، سەر بەیەک ئایینن و ل□ بنەمادا هەموویان یەکن و دەسەڵات بکەوێتە دەستی هەرکامەیان هەمووی داعشە..

شەماڵ بارەوانی